

мышленном производстве / Ю. В. Колесник // Экономика. Финансы. Право. — № 5. — 2005. — С. 3–7.

3. Потенціал регіону: вектори формування та використання : колективна монографія / [О. О. Шубін, О. М. Азарян, Д. В. Солоха та ін.]. — Донецьк : СПД Купріянов, 2011. — 658 с.

4. Трансформаційні процеси економіки

України в регіональному вимірі : [монографія] / за ред. Школи І. — Чернівці : Книги-XX, 2004. — 360 с.

5. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів в перехідній економіці України : [монографія] / [Матросова Л. В., Овечкіна О. А., Іванова К. В., Солоха Д. В.]. — Донецьк : Донбасс, 2009. — 485 с.

Поступила до редакції 02.08.14

© Д. В. Солоха, 2014

УДК 330.111

Н. М. Чуприна*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті розглянуті проблемні питання щодо функціонування державно-приватного партнерства. Виділені основні аспекти функціонування ДПП, а також вплив зростання соціальної відповідальності приватного сектору економіки. Зроблено аналіз взаємодії трьох елементів ДПП, які відображають інтереси приватного бізнесу, держави та інтереси споживача. Запропоновано враховувати «стан рівноваги» при аналізі ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, конкурентні переваги, інвестиції.

В статье рассмотрены проблемные вопросы государственно-частного партнерства. Выделены основные аспекты функционирования ГЧП, а также влияние увеличения социальной ответственности частного сектора экономики. Проведен анализ взаимодействия трех элементов ГЧП, которые отображают интересы частного сектора, государства и интересы потребителя. Предложено учитывать «состояние равновесия» при анализе ГЧП.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, конкурентные преимущества, инвестиции.

The article deals with problems concerning the functioning of public-private partnership. The basic aspects of PPPs, as well as the impact of the social responsibility of the private sector. The analysis of the interaction of the three elements of the PPP, which represent the interests of private business, government and consumer interests. Proposed to consider a «state of equilibrium» in the analysis of the PPP.

Keywords: public-private partnerships, competitive advantage, and investments.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, важливим аспектом функціонування, як держави в цілому, так і підприємств промисловості є державно-приватне партнерство в усіх сферах економіки. Враховуючи світовий досвід можливо зазначити, що ефективне планування державно-приватного партнерства може привести до позитивні наслідків як для держави в цілому, так і окремого підприємства. Ми можемо зазначити, що державно-приватне партнерство може носити досить позитивні наслідки для створення Еко-кластеру хімічної промисловості.

Великої актуальності на сьогоднішній день набуває можливості створення механізму взаємодії державного та приватного сектору економіки в рамках державно приватного партнер-

ства, який має відповідати не лише ринковим потребам підприємства, але і соціальними потребами держави.

Аналіз досліджень та публікацій. Специфічні особливості функціонування державно приватного партнерства висвітлені у роботах багатьох як вітчизняних, так і іноземних вчених, таких як Ашауер, Галлахер, Едвардс, Кляйн, Тейсман, М. Хемматі, П. Грінер, А. Міхеев, К. Малена, Г. Хемел, П. Боуф, Дж. Кейнс, Р. Коуз, Л. Абалкін, С. Прахалад, В. А. Варнавський, М. Вілісов, С. Білокрилова, Л. І Єфимова, В. О. Міхеев, Г. О. Гопоненко, С. Перегудов, П. Самуельсон, М. Фрідмен, Ф. Шамхалов, В. Якунін, Є. Ясін, О. Панкрухін, К. Норкін, Н. Ракутіна, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данілішин, Б. Кваснюк.

* Чуприна Н. М. — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ.

Але необхідно зазначити, що в сучасній економічній літературі не має повного висвітлення та обґрунтування механізму взаємодії державного та приватних підприємств в рамках ДПП.

Метою даної статті є виявлення оптимальних аспектів застосування механізму державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Безумовно, аналізуючи створенні ДПП між державою та підприємствами хімічної галузі ми не можемо не погодитися з І. В. Тяжкороб та І. Л. Мікуленко [1], що принцип стратегічного партнерства не суперечить організаційно-управлінським принципам концепції соціально-економічного регіонального розвитку. Все це на нашу думку підтверджує необхідність обґрунтованої взаємодії ДПП та створення відповідних стратегій розвитку хімічної галузі в цьому напрямку.

Не можемо не погодитися з думкою Брайловського І. А. [2], що в ДПП і держава, і приватний бізнес об'єднуються в період прийняття рішень у спів інвестуванні обмежених ресурсів: грошей, персоналу, устаткування і інформації для досягнення конкретних завдань у певній галузі науки, технології та інновацій.

Таблиця 1

Вага інвестицій в ДПП різних країн

Галузь економіки	%
Країни ЄС	
Залізниця	46
Автомобільні дороги	35
Енергетика	7
Аеропорти	6
Освіта	3
Охорона здоров'я	3
Країни з економікою, що розвивається	
Енергетика	41,2
Транспорт	27
Телекомунікації	22
Водопостачання	9,8

ДПП також створюються для вирішення суспільних проблем. На сьогоднішній день, не лише в Україні, а і в світі в цілому — екопроблеми є досить суттєвими і можуть виступати не лише як фундамент для створення ДПП, але і бути ціллю досягнення визначеної екометри.

Якщо брати до уваги хімічну промисловість, то приблизно 75 % собівартості хімічної продукції, що виробляється в Україні, складається з ціни на газ. Створення ДПП між підприємствами хімічної промисловості та державою необхідно для модернізації цих підприємств, що в свою чергу призведе до застосування в хімічній галузі інноваційних технологій, що в свою чергу повинно

призвести не лише до зниження споживання газу цими підприємствами, але й до вирішення цілого ряду екологічних проблем хімічної галузі.

Дослідження А. Л. Бержанір [3] свідчить, що ДПП є одним з важелів регулювання та втручання держави як в економіку країни в цілому, так і в економіку регіону. Саме завдяки ДПП держава надає підтримку підприємствам, випуск продукції яких є пріоритетним в зовнішньої або внутрішньої політики. Також ДПП створює умови для подолання нерівності у соціальному та економічному розвитку регіонів.

Згідно Закону України «Про державно-приватне партнерство» [4] формами здійснення ДПП є:

- концесія;
- спільна діяльність;
- інші договори.

Аналіз наукових доробок, проведений Баєвим Ю. А. [5] дозволив зробити висновок, що на сьогоднішній день в Україні потенціал застосування такої форми ДПП, як концесія майже не використовується, хоча є найбільш ефективним, як інструмент соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності держави, виведення з кризового стану ряду галузей промисловості та подолання економічних, фінансових та соціальних кризових явищ, як в країні в цілому, так і на окремому підприємстві. Можливість застосування концесії є тільки тоді, коли держава повністю гарантує виконання своїх зобов'язань та зможе контролювати роботу концесіонерів.

Через те, що для держави не лише економічні показники є пріоритетними, але і соціальна відповідальність перед населенням країни відіграє немаловажну роль у виборі розвитку економіки, необхідно зазначити, що при стратегічному плануванні ДПП — цей фактор теж є досить вісони. Саме через це, надаючи на засадах ДПП в оренду державного майна, субсидії, замовлення, кредитів та податкових пільг враховується не лише економічний, а й соціальний ефект.

Ми згодні з висновками економістів, зокрема з Ткачовою Н. М. [6], що на сьогоднішній день для більш ефективного ДПП, а також для його функціонування взагалі, необхідно підвищення соціальної відповідальності приватного сектору економіки. Зростання соціальної відповідальності приватного сектору економіки повинно бути пов'язано не лише із створенням ДПП, а й з його повсякденною діяльністю. На сьогоднішній день через сучасними підприємствами стоїть одразу декілька завдань:

- по-перше, це безумовно економічні інтереси самого підприємства;
- по-друге — це соціальна відповідальність;

— по-третє — модернізація виробництва з впровадження нової екологічно безпечної техніки та технології;

— в четверте — випуск екологічно безпечного продукту/надання послуг;

Все це дає підприємству додаткові конкурентні переваги та можливість зайняти лідируючі позиції на ринку. Саме об'єднання цих завдань і дає можливість зробити висновки чи зможе дане промислове підприємство не лише функціонувати на ринку, але і реалізовувати інноваційно-інвестиційні проекти соціального значення.

Досить часто державні органи схилиються до ДПП через умови нестачі державних коштів на розбудову соціальної інфраструктури. Але, необхідно зазначити, що державні органи повинні розробити таку схему співпраці держави і бізнесу, щоб з одного боку у приватних партнерів, була в першу чергу економічна зацікавленість в ДПП, адже зацікавленість держави в соціальному розвитку є очевидна. Необхідно також враховувати і третю складову ДПП, тобто тих, заради кого об'єднується держава та приватні підприємства — це споживач. Взаємодію цих трьох елементів ДПП ми можемо відобразити схематично.

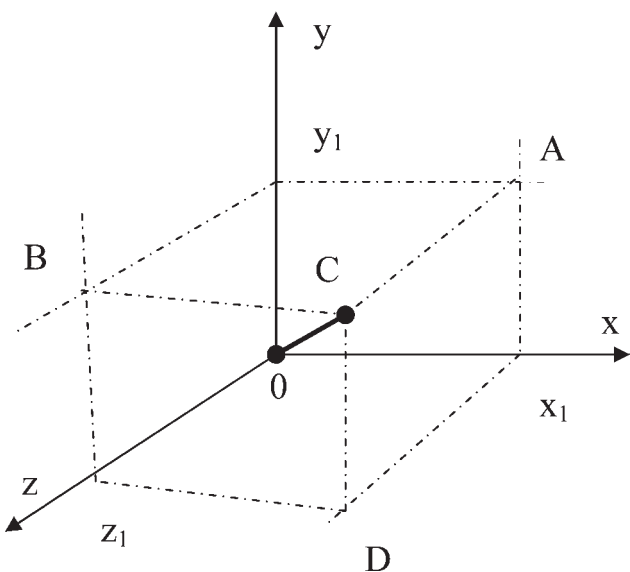

Рис. 1. Взаємодія трьох елементів ДПП, де x — інтереси приватного бізнесу; y — інтереси держави; z — інтереси споживача

Аналізуючи даний рисунок ми можемо зазначити, що в ідеалі фігура, яку ми отримали — це куб. В кубі всі сторони рівні, а саме, ми отримуємо ідеальний з економічної та соціальної точки зору варіант, коли інтереси держави, приватного бізнесу та споживача мають однаковий ступень задоволеності і ніхто не отримує більше або менше. Настає, так званий «стан рівноваги», тобто

$$0x_1 = 0y_1 = 0z_1. \quad (1)$$

Але, нажалі така ситуація є малоімовірною, тому що в економіці стан рівноваги якщо і існує, то досить малий проміжок часу, через наявність конкуренції, соціальних, культурних, демографічних, правових, інвестиційних, фіскальної політики та інших факторів.

Необхідно зазначити, що якщо існує «стан рівноваги», значить є умови, в яких один з елементів ДПП є повністю незадоволений, тобто його інтереси зовсім не враховані. Безумовно, ця ситуація може призвести як до розірвання ДПП, як такого, або до пошуку компромісів для оновлення ДПП,

Проаналізуємо фігуру By_10z_1 , якщо в цій фігурі всі сторони рівні, то ми отримуємо квадрат, тобто інтереси держави та інтереси споживачів має однакове значення. Фігура By_10z_1 — прямокутник — це свідчить що інтереси держави або інтереси споживача є домінуючими в даній моделі ДПП. Інтереси приватного сектору в цій моделі функціонування ДПП, не враховані, тобто дорівнюють 0. Аналізуючи дану ситуацію, ми можемо зазначити, або через певний проміжок часу (t) інтереси приватного бізнесу будуть враховані, або займуть навіть лідируючі позиції у порівнянні з інтересами інших елементів ДПП, або дана модель в такому вигляді далі не буде функціонувати, і, як наслідок приватний бізнес виведе свої ресурси (грошові, технологічні, інтелектуальні, майнові, управлінські та ін.) з даного ДПП.

Розглянемо другу модель ДПП, яка графічно відображена на рисунку у вигляді чотирикутника Ax_10y_1 . В даному випадку повністю ігноруються інтереси споживача, а враховуються лише інтереси держави та приватного бізнесу. Ця модель ДПП буде існувати, тому що у двох сторін, які надають свої ресурси (як матеріальні, так і нематеріальні), враховані інтереси. Більш того, ця модель ДПП може існувати досить довгий період часу, тому що держава, представляє інтереси суспільства в цілому, а підприємство може враховувати лише свої інтереси для розвитку або стабілізації свого становища.

Наступна модель ДПП — графічно відображена чотирикутником x_1Dz_10 . В цій моделі враховуються інтереси як споживачів, так і приватного сектору. Якщо x_1Dz_10 представляє собою ромб, значить інтереси враховано однаково. Але в даному випадку, приватному підприємству вигідніше (як з економічної так і з соціальної точки зору), щоб інтереси споживача були більше, ніж інтерес підприємства, тобто

$$0x_1 < z_10. \quad (2)$$

Ця нерівність буде постійно змушувати підприємство розвиватися і рухатися вперед, щоб за-

довольнити в повному обсязі інтерес споживача. Тобто, саме в цьому випадку — інтереси споживача є рушійною силою розвитку економіки в конкретній галузі, тому що якщо дане конкретне підприємство не задовольнить інтереси споживача, то це зроблять інші підприємства — конкуренти. Тобто, саме в цій моделі ДПП, яка графічно відображена, як $x_1 D z_1 0$, вступає в сили чіткий ринковий механізм, таким є конкуренція.

З урахуванням особливостей фігури, що була отримана, нам необхідно зазначити, що ще існує діагональ, яка об'єднує її вершини 0 та С. Ця діагональ 0с представляє собою пряму, яка графічно показує період рівноваги. Тобто коли інтереси всіх учасників (держави, приватного бізнесу і споживача) задовольняються, а ступень їх задоволеності постійно зростає. Тобто відбувається ситуація, коли держава, будує свою стратегію розвитку ДПП враховуючи інтереси споживача і свого безпосереднього партнера по ДПП приватного бізнесу. Керівництво приватного бізнесу, розуміючи, що очікує мий ними економічний ефект від ДПП буде отриманий лише вході співпраці з державою, а коли інтереси споживача будуть враховані, то це призведе і до максимального збільшення не лише ринків збуту продукції/послуг, а й виходу на нові ринки отримавши також нецінові конкурентні переваги.

Також необхідно зазначити, що як будь-яка об'ємна фігура наш паралелепіпед має свій об'єм, який і вказує ступень задоволення всіх елементів ДПП. Так як наш паралелепіпед — це куб, який характеризує стан рівноваги системи, то об'єм кубу дорівнює

$$V = 0y_1 \times 0x_1 \times 0z_1. \quad (3)$$

А з урахуванням того, що в кубі всі сторони однакові, тобто дорівнюють одна одній, та дану формулу ми можемо представити у вигляді

$$V = 0y_1^3 = 0x_1^3 = 0z_1^3. \quad (4)$$

Якщо ж отримана фігура є прямокутним паралелепіпедом, та дана формула $V = 0y_1 \times 0x_1 \times 0z_1$ не може бути ніяк перетворена, через те, що

$$0y_1 \neq 0x_1 \neq 0z_1, \quad (5)$$

де $0y_1$ — задоволення інтересів держави; $0x_1$ — задоволення інтересів приватного бізнесу; $0z_1^3$ — задоволення інтересів споживача.

Якщо виконується нерівність

$$0y_1 < 0x_1 < 0z_1. \quad (6)$$

То ми можемо зазначити, що інтереси споживача в даній моделі ДПП мають пріоритетне значення і ціллю створення даної ДПП є об'єднання

зусиль держави і приватного бізнесу в підтримку споживача. Об'єктивними умовами створення саме такої моделі ДПП є:

— зниження покупної спроможності населення майже до нульового рівня;

— зміна цінностей споживача у напрямку, який не відповідає державній соціальній, демографічній, економічній, політичній або правовій політиці;

— майже повна відмова населення купувати та споживати товари підприємства, яке бере участь в ДПП;

— вплив на світосприйняття населення негативних неконтрольованих факторів.

Якщо виконується нерівність

$$0x_1 < 0z_1 < 0y_1. \quad (7)$$

Значить пріоритетними в цій моделі ДПП є інтереси держави.

Якщо виконується нерівність

$$0z_1 < 0y_1 < 0x_1. \quad (8)$$

Інтереси приватного бізнесу домінують в даній моделі ДПП. Умовами існування такої пріоритетної для приватного бізнесу моделі ДПП є:

— виведення підприємства, або навіть цілої галузі з кризового становища;

— застосування підприємством нової техніки або технології;

— втілення підприємством в життя принципово нової соціально-орієнтованої моделі розвитку, яка в майбутньому призведе до змінення моделі ДПП на користь більшого врахування інтересів споживачів;

— застосування підприємством Еко-технологій;

— випуск на підприємстві Еко — товарів/послуг.

Висновок. Враховуючи все вищезазначене ми можемо зробити висновок, що модель ДПП це система, яка динамічно розвивається, еволюціонує, змінюючи свої інтереси, пріоритети та напрями розвитку в часі у відповідності до ситуації і контролюючих та не контролюючих факторів елементами ДПП.

Література

1. Тяжкороб І. В. Принципи реалізації регіонального стратегічного партнерства / І. В. Тяжкороб, Л. І. Мікуленко // Прометей : регіональний збірник наукових праць з економіки. — Донецьк : Юго-Восток, 2012. — Вип. 1 (37). — С. 50–53.

2. Брайловський І. А. Державно-приватне партнерство як інструмент задоволення суспільних потреб / І. А. Брайловський // Наукові

записки. Серія «Економіка»: збірник наукових праць. — Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. — Випуск 23. — С. 11–14.

3. Бержанір А. Л. Роль державно-приватного партнерства у соціально-економічному розвитку / А. Л. Бержанір // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2013. — № 3, Т. 3. — С. 54–56.

4. Закон України «Про державно-приватне партнерство» № 2404-17 від 02.12.2012 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

5. Баєв Ю. А. Концесія як найбільш перспективна форма державно-приватного партнерства / Ю. А. Баєв // Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого

соціально-економічного розвитку: матеріали I Міжнар. Наук.-практ. конф. (секція 3. «економічні складові управління підприємством на засадах соціальної відповідальності»), м. Донецьк, 5–6 грудня 2013 р. / Донецький державний університет управління. — Донецьк: ДонДУУ, 2013. — С. 24–25.

6. Ткачова Н. М. Державно-приватне партнерство як дієвий інструмент соціально-економічного розвитку країни / Н. М. Ткачова // Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку: матеріали I Міжнар. Наук.-практ. конф. (секція 3. «економічні складові управління підприємством на засадах соціальної відповідальності»), м. Донецьк, 5–6 грудня 2013 р. / Донецький державний університет управління. — Донецьк: ДонДУУ, 2013. — С. 163–165.

Поступила до редакції 20.08.14

© Н. М. Чуприна, 2014

УДК 330.341.1

Є. В. Лазарева*

ДИСПРОПОРЦІЇ ЯК ПРИЧИНА І СЛІДСТВО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО АКТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглянуто структурні диспропорції у секторі інноваційно орієнтованого підприємництва України на основі міжнародних індексів, що характеризують стан того чи іншого аспекту економіки та суспільства, оцінюють інноваційну конкурентоспроможність країн. Такими індексами визнані: Глобальний індекс конкурентоспроможності, Глобальний інноваційний індекс, Індекс економіки знань, Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT IDI). Визнано, що головним джерелом становлення і розвитку інноваційного підприємництва є інвестиції, як для подолання спаду і активізації господарського життя в країні, так і для структурної перебудови і подальшого економічного росту.

Ключові слова: диспропорції, інноваційно орієнтоване підприємництво, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс економіки знань, глобальний інноваційний індекс.

Рассмотрены структурные диспропорции в секторе инновационно ориентированного предпринимательства Украины на основе международных индексов, которые характеризуют состояние того или другого аспекта экономики и общества, оценивают инновационную конкурентоспособность стран. Такими индексами являются: Глобальный индекс конкурентоспособности, Глобальный инновационный индекс, Индекс экономики знаний, Индекс развития информационно-коммуникационных технологий. Признано, что главным источником становления и развития инновационного предпринимательства являются инвестиции как для преодоления спада и активизации хозяйственной деятельности в стране, так и для структурной перестройки и дальнейшего экономического роста.

Ключевые слова: диспропорции, инновационно ориентированное предпринимательство, индекс глобальной конкурентоспособности, индекс экономики знаний, глобальный инновационный индекс.

Structural disproportions are considered in the sector of the innovative oriented enterprise of Ukraine on the basis of international indexes, which characterize the state of that or other aspect of economy and society, estimate the innovative competitiveness of countries. Such indexes it is been: the Global index of competitiveness, Global innovative index, Index of economy of knowledge, Index of development informatively — of communi-

* Лазарева Є. В. — д-р екон. наук, старший науковий співробітник, доцент, старший науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса.